Socialstyrelsen

Guide till handböcker och annat stöd för den sociala barn- och ungdomsvården

Oktober 2026

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2018-11-11

Här hittar du Socialstyrelsens mest centrala publikationer på området

Den här guiden innehåller kort information om innehåll och användningsområde för varje publikation för att hjälpa dig att hitta rätt stöd utifrån dina behov. Till varje publikation finns en direktlänk som ger snabb och enkel tillgång till materialet.

Guiden ingår i HABUS – ett stöd för kompetensutveckling inom handläggning av barn och unga i socialtjänstens myndighetsutövning. HABUS finns på Kunskapsguiden.

Längst bak i guiden finns en juridisk guide som beskriver och förklarar juridiska dokument som du kan komma i kontakt med i ditt arbete.

På Kunskapsguiden finns även ytterligare stöd och vägledning i form av publikationer, filmer, webbutbildningar, poddar och annat kunskapsmaterial.

Förändring i regelverk
Var uppmärksam på att förändringar i regelverket kan ha skett efter att publikationen gavs ut. Det är inte säkert att publikationen uppdaterats för att svara mot förändringarna.

Innehåll

Här hittar du Socialstyrelsens mest centrala publikationer på området....3

Handläggning och dokumentation....6

Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS....6

Handläggning av ärenden som gäller barn och unga....6

Utreda barn och unga....7

Handläggning och dokumentation – handbok för socialtjänsten (2021)....7

Föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning – stöd till socialtjänsten att identifiera och ge stöd till barn och familj (2024)....8

BBIC Grundbok – Barns behov i centrum (2023)....8

Barn och unga som begår brott....9

Handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare....9

Barn och unga som begår brott....9

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende....10

Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott....10

Barns delaktighet....11

Stärka barns delaktighet....11

Bedöma barns mognad för delaktighet....11

Att samtala med barn....12

Placerade barn och unga....13

Socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende....13

Meddelandeblad nr 1 2020....13

Meddelandeblad nr 2 2024....14

Placerade barn och unga....14

LVU handbok för socialtjänsten (2023)....15

Förebyggande insatser enligt LVU....15

Barn i familjehem – umgänge med föräldrar och andra närstående....16

SAMS....16

HälsoSAMS....17

Våld i nära relationer....18

Våld i nära relationer 18
Våld i nära relationer 18
Barn som uppges vara gifta 19
Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta 19
EU/EES-medborgare 20
Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare 20
Människohandel och exploatering 21
Barn i internationell människohandel och exploatering 21
Våldsbejakande extremism 22
Våldsbejakande extremism 22
Juridisk guide 23
Lagar och förordningar 23
Föreskrifter 23
Allmänna råd 23
Propositioner 23
Domstolsavgöranden 23
Justitieombudsmannens uttalanden 24

Handläggning och dokumentation

Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5)

Här finns bindande regler och rekommendationer för dokumentation om bland annat:

- handläggning av ärenden
- genomförande och uppföljning av insatser.

https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2014-5-19

Handläggning av ärenden som gäller barn och unga

Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:6)

Här finns rekommendationer om bland annat:

- anmälan
- förhandsbedömning
- utredning
- polisanmälan.

https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2014-5-20

Utreda barn och unga

Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen (2023)

Här får du stöd vid tillämpningen av regelverket som gäller vid aktualisering, förhandsbedömning och utredningar som rör barn och unga.

Här kan du läsa om bland annat:

- aktualisera
- förhandsbedömningar, utredning och beslut
- genomförande av öppna insatser
- uppföljning av insatser
- barns rätt till delaktighet
  - barn och ungas rättigheter
  - skyddade personuppgifter
  - barn och unga som utsatts för brott.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker--juridisk-handbok/2023-6-8657.pdf

Handläggning och dokumentation – handbok för socialtjänsten (2021)

Här hittar du övergripande beskrivningar om handläggning och dokumentation. Det finns hänvisningar till andra publikationer om du behöver fördjupning.

Här kan du läsa om bland annat:

- kommunens ansvar och befogenheter
- rätten till bistånd enligt SoL
- juridiska ramar för beslut
- vad som ska dokumenteras
- offentlighet och sekretess
- yttranden till domstol eller annan myndighet.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker--juridisk-handbok/2021-12-7658.pdf

Föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning – stöd till socialtjänsten att identifiera och ge stöd till barn och familj (2024)

Här får du kunskap om hur du kan uppmärksamma och ge stöd till familjer där en förälder har intellektuell funktionsnedsättning.

Du kan bland annat läsa om

- hur funktionsnedsättningen kan påverka kognition och adaptiva förmågor
- hur socialtjänsten kan underlätta genom tillgängliga möten och anpassad information
- livssituationer som kan påverka föräldraskapet exempel på stöd och insatser till barn och föräldrar.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2024-6-9092.pdf

BBIC Grundbok – Barns behov i centrum (2023)

Här får du veta vilket stöd BBIC erbjuder i handläggning av ett ärende inom den sociala barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövning.

Här kan du läsa om bland annat:

- Beskrivning av BBIC:s grundprinciper och tringeln.
- Vägledning av att arbeta med stöd av grundprinciperna och triangeln.
- Vilket stöd BBIC ger i handläggningsprocessen.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-9-8734.pdf

Barn och unga som begår brott

Handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare

Socialstyrelsens allmänna råd (HSLF-FS 2019:30)

Här finns rekommendationer om bland annat att:

- bedöma risk för ogynnsam utveckling
- överväga åtgärd vid häktning
- skriva yttranden enligt 11 § LUL
- verkställa ungdomstjänst.

https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2019-12-6532

Barn och unga som begår brott

Handbok för socialtjänsten (2020)

Här kan du läsa om socialtjänstens arbete med barn och unga som är misstänkta för eller har begått brott och hur rättsprocessen ser ut.

Här kan du läsa om bland annat att:

- begära utredning enligt 31 § LUL
- närvara vid polisförhör
- överväga alternativ till häktning
- skriva yttranden enligt 11 § LUL
- fråga om kontakt med medlingsverksamheten
- verkställa ungdomsvård och ungdomstjänst.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/barn-och-unga-som-begar-brott--handbok-for-socialtjansten-2020-2-6577/ mer=2020-2-6577

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende

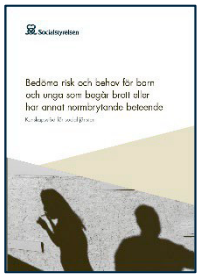

Kunskapsstöd för socialtjänsten (2020)

Här kan du få fördjupade kunskaper i arbetet med att identifiera, utreda och bedöma risk och behov för barn och unga med normbrytande beteende.

Här kan du läsa om bland annat:

- risk- och skyddsfaktorer
- att bedöma risk och behov med stöd av risk- och skyddsfaktorer
- standardiserade bedömningsmetoder och vikten av ett strukturerat arbetssätt.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/bedoma-risk-och-behov-for-barn-och-unga-som-begar-brott-eller-har-annat-normbrytande-beteende-2020-2-6597/ mer=2020-2-6597

Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott

Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år (2021)

Här kan du få fördjupade kunskaper i arbetet med att planera, välja och följa upp insatser för barn med hög risk för fortsatt normbrytande beteende.

Här kan du läsa om bland annat:

- vad som utmärker verksamma insatser
- hur barns risker och behov kan matchas till ett kunskapsbaserat behandlingsinnehåll
- nationella rekommendationer om insatser för barn 6–11 år respektive 12–17 år

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2021-11-7626.pdf

Barns delaktighet

Stärka barns delaktighet

Kunskapsstöd för socialtjänsten (2026)

Det här kunskapsstödet riktar sig primärt till dig som arbetar på en styrande, ledande eller strategisk nivå inom socialtjänsten. Det är också ett stöd för dig som arbetar direkt med barn, ungdomar och deras familjer inom socialtjänsten bland annat genom att tydliggöra vilket stöd som behöver finnas på organisationsnivå för att möjliggöra barns delaktighet.

Här kan du läsa om bland annat:

- Förstå varför barns delaktighet är viktig och vad forskningen säger
- Få vägledning i juridiska ramar och ansvar.
- Konkreta arbetssätt för att stärka barns delaktighet i praktiken
- Verktyg för uppföljning och individanpassning

Stärka barns delaktighet – Kunskapsstöd för socialtjänsten - Socialstyrelsen

Bedöma barns mognad för delaktighet

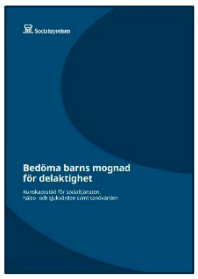

Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården (2023)

Här kan du få stöd när du gör en bedömning av ett barns mognad i samband med barns delaktighet.

Här kan du läsa om bland annat:

- mognadsbedömning och barns delaktighet
- barns utveckling – en översikt
- fallbeskrivningar och diskussionsfrågor.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/bedoma-barns-mognad-for-delaktighet--kunskapsstod-for-socialtjansten-halso--och-sjukvarden-samt-tandvarden-2023-9-8763/

Att samtala med barn

Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården (2018)

Här kan du få stöd för informerande, stödjande och utredande samtal med barn. Kunskapsstödet är generellt och grundläggande.

Här kan du bland annat läsa om hur du kan:

- göra barnet delaktigt
- vara lyhörd för barnets förmågor och erfarenheter
- skapa en förtroendefull relation med barnet
- förbereda dig själv och barnet inför samtalet
- använda metoder och förhållningssätt
- hantera barnets relation till föräldrarna i samtalet.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/att-samtala-med-barn--kunskapsstod-for-socialtjansten-halso--och-sjukvarden-och-tandvarden-2018-11-14/ mer=2018-11-14

Placerade barn och unga

Socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11)

Här finns bindande regler och rekommendationer om bland annat:

- utredning av familjehem
- bedömning och underlag inför beslut om vård
- att planera och följa vården
- stöd och hjälp sedan vården upphört.

https://www.socialstyrelsen.se/_api/publication/huvuddokument/?artikelnummer=2012-6-56

Meddelandeblad nr 1 2020

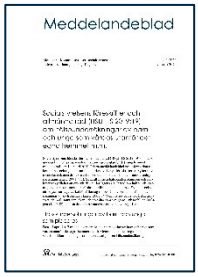

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vistas utanför det egna hemmet m.m.

Här kan du bland annat läsa om

- socialnämndens ansvar att initiera hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet,
- regionernas skyldighet att erbjuda hälsoundersökningen och
- hur regelverket om dessa hälsoundersökningar förhåller sig till bestämmelserna om hälsoundersökning av asylsökande.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/meddelandeblad/2020-1-6546.pdf

Meddelandeblad nr 2 2024

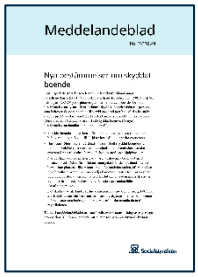

Nya bestämmelser om skyddat boende

Här kan du bland annat läsa om:

- Den nya lagen om placering av barn i skyddat boende.
- Barns och ungas rätt till hälsoundersökning och utbildning vid vistelse i skyddat boende.
- Dokumentation, sekretess och folkbokföring.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/meddelandeblad/2024-3-8989.pdf

Placerade barn och unga

Handbok för socialtjänsten (2023)

Här får du stöd i tillämpningen av regelverket och handläggning av ärenden där en utredning visar att det behövs vård utanför hemmet.

Här kan du bland annat läsa om:

- placeringsformer
- barnets rättigheter
- vårdnadshavarens ställning
- placering av det enskilda barnet
- vårdens genomförande
- socialnämndens ansvar att noga följa vården
- socialnämndens ansvar inför och efter vårdens upphörande.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker--juridisk-handbok/2023-10-8806.pdf

LVU handbok för socialtjänsten (2023)

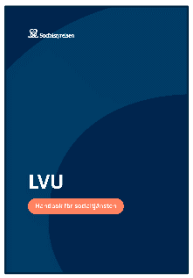

Här kan du läsa om de uppgifter som socialtjänsten ställs inför vid handläggning av ärenden enligt LVU.

Här kan du bland annat läsa om:

- kriterierna för LVU
- omedelbart omhändertagande
- utreseförbud
- vårdens genomförande
- övervägande och omprövning av vården
- vårdens upphörande
- överklagande och verkställighet
- delegering och beslutanderätt.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker--juridisk-handbok/2023-12-8859.pdf

Förebyggande insatser enligt LVU

En vägledning om tillämpningen av 22 § LVU (2019)

Här får vägledning i ditt arbete när det finns en stor oro för en ung person, men samtycke till insatser saknas.

Här kan du bland annat läsa om:

- lagens förutsättningar
- handläggningsprocessen
- erfarenheter av att använda 22 § LVU
- ett reflektionsmaterial.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2019-6-13.pdf

Barn i familjehem – umgänge med föräldrar och andra närstående

Kunskapsstöd för socialtjänstens bedömningar (version 3, 2023)

Här får du kunskap och praktisk vägledning i arbetet med familjehemsplacerade barns umgänge.

Här kan du läsa om bland annat:

- vikten av stöd och samarbete kring umgänge
- viktiga faktorer vid bedömning av umgänge
- hur umgänget kan planeras och följas upp
- beslut om och begränsningar av umgänget
- bestämmelser om drogtest inför umgänge när det gäller barn som vårdas enligt LVU.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2023-2-8350.pdf

SAMS

Samverkan för placerade barn och ungas kontinuerliga skolgång (2025)

SAMS är ett stöd för att underlätta samverkan mellan socialtjänst och skola när en placering medför skolbyte. Syftet är att barn och unga ska få en kontinuerlig skolgång.

Här kan du läsa om bland annat:

- stöd för att följa gällande regelverk
- beskrivning av vad som behöver göras
- vem som behöver göra vad och varför.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/sams--samverkan-for-placerade-barn-och-ungas-kontinuerliga-skolgang-2025-11-9893/

HälsoSAMS

Samverkan för placerade barn och ungas tillgång till en god hälso- och sjukvård samt tandvård

HälsoSAMS ger stöd för samverkan som gäller placerade barns och ungas hälsa. Stödet riktar sig till socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården.

Här kan du läsa om bland annat:

- stöd för att följa gällande regelverk
- beskrivning av vad som behöver göras
- vem som behöver göra vad och varför.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/halsosams--stod-for-socialtjanstens-halso--och-sjukvardens-samt-tandvardens-samverkan-gallande-placerade-barn-och-ungas-halsa-2026-3-10126/

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39)

Här finns bindande regler och rekommendationer för arbete med:

- barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående
- barn och vuxna som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp
- barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående
- barn och vuxna som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2022-6-7967pdf

Våld i nära relationer

Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården (2023)

Här kan du få stöd för handläggning av enskilda ärenden och för planering av verksamheten på en övergripande nivå i ärenden där du kommer i kontakt med våld i nära relationer.

Här kan du läsa om bland annat:

- fråga om och upptäcka våld
- insatser till barn som utsatts för och bevittnat våld samt till barn som utövar våld
- kommunens ansvar för vissa olika grupper
- samverkan internt och externt
- skyddade personuppgifter.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker--juridisk-handbok/2023-6-8592.pdf

Barn som uppges vara gifta

Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta

Vägledning för socialtjänsten (2018)

Här kan du få kunskap om barnäktenskap samt öka din medvetenhet om risker med och konsekvenser av barnäktenskap.

Den innehåller bland annat:

- gällande rätt vid handläggning
- övergripande kunskap som behövs vid handläggningen
- viktiga förutsättningar för socialtjänstens arbete
- verktyg för handläggningen.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2019-2-3.pdf

EU/EES-medborgare

Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare

(2020)

Här får du ett stöd för ditt arbete med olika kategorier EU/EES-medborgare som vistas i Sverige.

Här kan du i en särskild del av boken läsa om bland annat:

- vad som behöver beaktas när barn som är EU/EES-medborgare påträffas
- socialtjänstens uppdrag
- roll och samverkan med olika aktörer
- exempel kopplade till situationer som barn kan befinna sig i.

https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2020-6-6815.pdf

Människohandel och exploatering

Barn i internationell människohandel och exploatering

Handbok för socialtjänsten (2025)

Här får du ett praktiskt stöd om hur du handlägger ärenden som gäller barn i människohandel/eller exploatering eller skydd av barn i internationella situationer.

Här kan du läsa om bland annat:

- behörighet i internationella situationer
- handläggning när barnet inte har hemvist här eller när hemvisten inte kan fastställas
- informationsutbyte och kontakt med utländska myndigheter
- särskilda rättigheter som offer för människohandel har
- aktörer som är viktiga att känna till och samverka med
- tecken på att ett barn är utsatt för människohandel
- hur ett barn kan återföras till den stat där barnet har sin hemvist
- handläggning när barn med svensk hemvist vistas utomlands.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/barn-i-internationell-manniskohandel-och-exploatering--handbok-for-socialtjansten-2025-12-9953/

Våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism

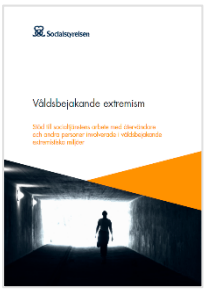

Stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga vuxna (2020)

Här får du stöd i ditt arbete med ärenden med barn och unga vuxna som är involverade eller riskerar att involveras i våldsbejakande extremism.

Här kan du läsa om bland annat:

- vägar in i och ut ur våldsbejakande extremism
- upptäckt
- utredning
- insatser
- stöd till anhöriga
- samverkan
- relevant lagstiftning.

https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/valdsbejakande-extremism--stod-for-socialtjanstens-arbete-med-atervandare-och-andra-personer-involverade-i-extremistiska-miljoer--2020-12-7073/

Juridisk guide

Här förklaras juridiska dokument som du kommer i kontakt med i ditt arbete.

Lagar och förordningar

Här finns både grundläggande och detaljerade regler för kommunen och socialtjänsten. Reglerna kan vara formulerade som mål. De kan också ligga till grund för rättigheter för den enskilde eller skyldigheter för det allmänna.

Föreskrifter

Här kan du hitta bindande regler som du måste följa i ditt arbete. De är formulerade utifrån hur socialtjänsten ska göra. I föreskrifter kan du ofta läsa om detaljreglering inom vissa sakområden. Det är myndigheter, exempelvis Socialstyrelsen, som utfärdar föreskrifter. De publiceras i en författningssamling, exempelvis HSLF-FS (Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.)

Allmänna råd

Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning (lagar, förordningar och föreskrifter) kan eller bör tillämpas. De utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen. Allmänna råd är inte bindande som en föreskrift. De beslutas av en myndighet, exempelvis Socialstyrelsen. De publiceras i en författningssamling.

Propositioner

Om du behöver en djupare förståelse för en regel kan du läsa en proposition som utgör en del av förarbetena till en lag. Den innehåller motiveringar till lagen i allmänhet och till de olika bestämmelserna.

Domstolsavgöranden

Högsta förvaltningsdomstolen

Behöver du vägledning för bedömning i ett ärende kan du få hjälp genom att läsa avgöranden från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD), tidigare Regeringsrätten (RegR). Bedömningarna utgör rättspraxis.

Kammarrättsavgöranden

Du kan även läsa kammarrättsavgöranden som lyfts fram i handböckerna och vägledningarna. De kan ge dig en orientering om vad domstolarna har lyft fram i sina bedömningar.

Förvaltningsrättsavgöranden

Du kan inte få en generell vägledning från förvaltningsrättens avgörande. En avgörande i förvaltningsrätten gäller enbart i det enskilda fallet.

Justitieombudsmannens uttalanden

Uttalanden från JO kan ge dig vägledning i hur du kan handlägga rättssäkert.

Lagrummet.se
Rättsinformation från regeringen, riksdagen, högre domstolar ochstatliga myndigheter hittar du på Lagrummet.se. Det är en gemensam webbplats för den offentliga förvaltningens rättsinformation.

Socialstyrelsen

Guide till handböcker och annat stöd för den sociala barn- och ungdomsvården (artikelnr 2018-11-11) kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.